

103. ASR SÛRESİ

Mekke'de inmiş olup, 3 âyetten oluşur ve ismini birinci âyetindeki *el-asr* (hadiselerle yüklü zaman) kelimesinden alır. Kur'ân müfessirlerinin ve dilcilerin ittifak ettiği üzere bu sûre, Kur'ân'ın ana öğretilerini çok veciz bir şekilde ihtiva eder. Bundan dolayı İmam Şafi'i hazretleri şöyle demiştir: "Kur'ân'dan başka bir sûre nâzil olmamış olsaydı, iki dünya saadeti için bu sûre yeterdi."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

Rahmân, Rahîm Allah'ın Adı'yla.

1. Yemin olsun asra (hadiselerle yüklü zamana, bilhassa onun son parçası olan Âhir Zaman'a):¹

2. Şurası bir gerçek ki, hüsrandır insan.

3. Ancak iman edip, imanları istikametinde sağlam, yerinde, doğru ve ıslaha yönelik iş işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine (musibetler, Allah yolunda başlarına gelenler ve nefsin ve şeytanın günaha teşvikleri karşısında ve Din'i yaşama adına) sabretmeyi tavsiye edenler müstesna.²

ASR

1. *Asr* kelimesinin pek çok manâları vardır. Zaman, gece-gündüz birlikte gün, ikinci vakti, âhir zaman (zamanın son parçası), bu manâlardan bazıları ve başta gelenleridir. Ayrıca, bir şeyin boşalmaya hazır doluluğunu, sıkışmışlığını da ifade eder. Bundan dolayı, yağmur yüklü bulutlara mu'sirat denilir. Peygamber Efendimiz aleyhissalâtü vesselâm, kendisinin *asr* peygamberi olduğunu buyurmuş ve bununla ikinci vaktini, yani günün son bölümünü kasetmiştir. Bütün bu manâları Sûre'nin bütünlüğüyle birlikte dikkate aldığımızda, bu sûrede *asr*'in mutlak ve hadiselerden mücerret zaman değil de, içindeki hadiselerle birlikte zaman, bilhassa Peygamber Efendimiz'in dönemi ve ondan sonra Kıyamet'e kadar gelecek ve onun dininin zamanı olan dönem, özellikle de

bu dönemin çok yoğun ve önemli hadiselerle yüklü son kısmı (âhir zaman) manâlarına geldiğini söyleyebiliriz.

2. Ayrıca bkn: Tîn Sûresi/95: 4-6, not 2.

Hakkı tavsiye, sabrı tavsiye

Emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker ameli olan hakkı ve sabrı tavsiye, hakka bağlılık ve sabırda karşılıklı yardımlaşma, İslâm ümmetinin ve ümmetin bekasının en önemli dinamiklerinden ve hususiyetlerindedir. Kur'ân, İslâm ümmetinin varlık sebebini şöyle açıklar: “Siz, insanların lehine, faydasına ve iyiliğine olarak ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. Ma'rufu (hak, hakikat, güzel, doğru, adalet ne ise onu) emreder, münkerden (bâtıl, kötülük, zulüm ne ise ondan) nehyeder ve Allah'a inanır, (bu yaptıklarınızı Allah'a imanınızdan dolayı yapar)sınız.” (Âl-i İmran Sûresi/3: 110)

Demek oluyor ki, İslâm ümmetinin insanlık içindeki ana varlık ve en hayırlı bir ümmet olmasının sebebi, insanların lehine ve faydasına davranmak, daima insanlara hizmeti esas almaktır. İnsanların lehine ve faydasına davranmanın yolu da, ma'rufu (iyiyi, doğruyu, güzeli, hakkı, hakikati, adaleti) ısrarla destekleme, yaymaya ve yerleştirmeye çalışma, münkeri (her türlü kötülüğü) önleme ve insanları bunlardan uzaklaştırmak için sürekli gayret içinde bulunmaktır. Allah'a iman da bunu gerektirmektedir. Bu konuda herkese düşen vazife vardır. Buharî dışında Kütüb-ü Sitte'nin 5'inde yer alan bir hadis-i şerif, bu konuda oldukça açıktır: “İçinizden biri bir münker (herhangi bir kötülük, kötü söz, kötü davranış) gördüğünde gücü yetiyorsa onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin. Fakat bu, imanın en alt mertebesidir.” Evet, münkerler, rüşvet ve yolsuzluklar karşısında etkilenmeyen, vicdanı olsun sızlamayan, hattâ maddî ve dünyevî menfaatler adına bunlara müsaade nazarıyla bakabilenler, imanları gerçek manâda var mı yok mu kontrol etmelidirler. Ki, İslâm'da küfre rıza küfür, fıska rıza fıska, zulme rıza zulümdür.

104. HÜMEZE SÛRESİ

Mekke'de inmiş olup, 9 âyetten oluşur ve ismini birinci âyetindeki *el-hümeze* (arkadan çekiştirici, alaycı) kelimesinden alır. Malına, mevkiine, statüsüne bakarak insanları küçük görme, onlarla alay etme, arkadan çekiştirme konusunda şiddetli ikazda bulunur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝١ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۝٢ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ۝٣ كَلَّا
لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝٤ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ ۝٦ الَّتِي تَطَّلِعُ
عَلَى الْأَفئِدَةِ ۝٧ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ ۝٨ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ۝٩

Rahmân, Rahîm Allah'ın Adı'yla.

1. İnsanları ayıplayıp çekiştiren, jest ve mimiklerle onlarla alay eden her bir insanın vay haline!

2. Servet biriktirip, sonra da (muhtaçları düşünmeden hırs ve tutkuyla) onu sayar durur (ve servetim var diye başkalarını küçümser).

3. Sanır ki, malı kendisini ölümsüzleştirecek.¹

4. Hayır, asla! Kesinlikle Hutame'ye fırlatılıp atılacaktır o.

5. Hutame nedir bilir misin?

6. Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir.

7. Bir ateş ki, kalbe kadar işleyip, (vücudun dışı gibi içini de yakar).

8. İçine atılanların üzerine her bir yandan kapanır;

9. O atılanlar terkedilmiştir upuzun direkler arasında, her taraflarından onlara bağlı halde.

AHLÂK-I ÂLİYE-Yİ İSLÂMİYE

1. Ahlâk-ı âliye-yi İslâmîye, İslâm'ın insanlara kişinin Müslümanlığı nisbetinde kazandırdığı pırlanta değerlerdir. Kur'ân-ı Kerim, Hucurât Sûresi'nde Ümmet'in

Peygamber Efendimiz'le münasebet hattının bazı halkalarına temasının ardından, hak- kında tam ve net bilgi sahibi olmadan insanlara karşı herhangi bir muameleden kaçınıl- ması gerektiğine vurgu yapar ve sonra Müslümanlar arasında kardeşlik üzerinde durur. Bunun ardından, Kur'ân, peşpeşe, insanlarla alay etmeyi, bu alayın sebeplerinden olarak kişinin kendisini başkalarından üstün ve hayırlı görmesini, insanları hoşlanmadıkları isim ve lâkaplarla çağırılmayı, zannı, özellikle başkaları hakkında su-i zanda bulunma- yı, insanların hata ve günahlarını araştırmayı, gıybeti ve ırka, renge, dile, kavim ve kabileye dayalı ayrımları kesin ifadelerle yasaklar ve bunlardan şiddetle sakındırır. Bu sûre de, insanları ayıplayıp çekiştirenleri, jest ve mimiklerle onlarla alay edip, onları küçümseyenleri büyük bir tehditle başlamaktaadır. Sûre'nin malı yığıp biriktirmenin ve insanın malıyla ölmeyeceğini sanmasının nasıl bir gaflet olduğu gerçeğiyle devam etmesi, insanları boş gurura, başkalarını küçümsemeye, onlarla alaya sevkeden en önemli bir faktörün zenginlik olmasındandır. Zenginlik, bilhassa terbiye görmemiş insanda boş gurura, çalığa ve başkalarına karşı övünüp, onlar üzerinde üstünlük taslamaya götürür. Böylesi tipler, özellikle fakirden, o fakir bir peygamber dahi olsa, en yüce ahlâka, kesin ilme sahip bir peygamber mürid de olsa, gelen doğruyu, hakikati servetin verdiği gurur ve başkalarını küçümseme sebebiyle kabûl edemezler.

Fethullah Gülen Hocaefendi, ahlâk hakkında özetle şöyle yazar:

Huy, tabiat, seciye de diyebileceğimiz *huluk*; yaratılışın en önemli gayesi, ta- mamıyla Allah'a ait, O'nun tayin buyurduğu yaratılışın gerçek buudu ve insan iradesinin "halk" (yaratılış) hakikati üzerinde İlâhî ahlâk hedefli tasarrufudur. Bu tasarrufu iyi kullanıp, "halk"a (yaratılışa) *huluk* (ahlâk) urbası giydirebilen kimseye, iyi işler bütünüyle kolaylaşır.

Evet, *halk* da, *huluk* da aynı kökten gelir ve temel yapıları itibarıyla birbirin- den farkı yoktur. Ancak *halk*, gözle görülen, dış duygularla idrak edilen suret, hey'et, şekil ve heykel ile alâkalı madde ağırlıklı manâ olmasına mukabil, *huluk*, gönül ile idrak olunup, hislerle duyulan ve ruhla temsil edilen bir öz, bir muhteva ve bir manâdır.

Dış yüzü itibarıyla bilinmez bir meçhul olan insan, gerçek kimliğini ancak, huyu, seciyesi ve tabiatıyla ortaya koyar. İnsanlar ne kadar farklı görünürlerse görünsünler, huyları ve karakterleri bir gün onları mutlaka ele verir. Cahiliye şai- rinin şu ârifâne sözü ne mânidardır: "Herhangi bir kimsenin gizli bir huyu varsa, varsın o huyunun gizli kalacağını zannededursun, o er-geç ortaya çıkar ve bilinir." (el-Bâkılânî, *İ'câzü'l-Kur'ân*, 1: 89; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2: 138)

Bir başka ifadeyle, şekil ve şemailin aldattığı yerlerde, huy bütün yanlışları tashih eder ve insanın özündeki gizliliklere tercüman olur. Gerçi, "huluk" dedi- ğimizde güzel ahlâkı hatırlamakla beraber, bazı huyların zamanla meleke hâline gelmesi esasına binaen, hem hayrın hem de şerrin tabiatımızın birer derinliğine dönüşmesi ve "ahlâk-ı hasene", "ahlâk-ı seyyie" diye diğer bir taksimden de söze- dilediği bahis mevzuu olsa da, bizim burada "huluk" sözcüğüyle ifade etmek istediğimiz sadece güzel ahlâktır.

Tasavvufun en sağlam kriteri, *huluk* (iyi huy)'dur. *Huluk*ta birkaç kadem önde bulunan, tasavvufta da ileride sayılır. Fevkalâde hâller, baş döndüren makamlar ve beşer üstü tasarruflar, iyi huy zemininin gülü, çiçeği, meyvesi olması itibarıyla makbul sayılsa da, ahlâk-ı haseneye iktiran etmedikleri zaman hiçbir kıymet ifade etmezler ve üzerinde durmaya da değmez.! Zaten, Hz. Sahib-i Şeriat da; "Hangi mü'min imanı itibarıyla daha faziletlidir?" sorusuna "Huyu en güzel olandır." (İbn Mâce, "Zühd" 31; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned*, 4: 278) demiyor mu?

Niye olmasın ki, bir kere Allah, en mümtaz kulunu, teelli, te'min ve senâ makamında, O'nun üzerindeki onca nimet ve lütuflarına rağmen "*Her hâlde Sen, ahlâkın -Kur'ân buudlu, Ulûhiyet eksenli olması itibarıyla -ihâtası imkansız, idraki nâkabil en yücesi üzeresin.*" (Kalem sûresi, 68/4) diyerek O'nu, bu yüce ahlâkı ve ruhî meziyetleriyle, yani hilkatinin gayesi, hedefi ve gerçek manâsı sayılan hulukuyla nazara vermektedir; ilk insanla başlayıp Işık Çağı'na kadar tekemmül edegelen ve O'nunla noktalanın Kur'ân buudlu hulukuyla..

Esasen, *huluk* dediğimiz gerçeğin, dinin derinlemesine yaşanması ve Kur'ân'ın arızasız temsil edilmesi manâsına geldiğini, Sa'd b. Hişam'ın, Hz. Âişe Vâlidemiz'e, Efendimiz'in ahlâkına dair sorduğu suale cevaben Hz. Âişe'nin: "Kur'ân okumuyor musunuz?"; "Okuyoruz" deyince de: "O'nun ahlâkı Kur'ân'dı." (Müslim, "Salâtü'l-müsâfirîn" 139; Ebû Davud, "Tatavvu" 316) şeklindeki sözleri de teyit etmektedir.

Güzel ahlâkın alâmetini, kavli-filî kimseye eziyette bulunmama; kendine eziyet edenleri görmeme, görse de unutma; ve fenalıklara iyilikle mukabelede bulunma cümleleriyle hulûsa etmişlerdir ki, "*Her hâlde Sen, ahlâkın -Kur'ân buudlu, Ulûhiyet eksenli olması itibarıyla -ihâtası imkansız, idraki nâkabil en yücesi üzeresin.*" hakikatiyle serfiraz olan Zât (s.a.s.), buna en canlı ve çarpıcı misaldir. O, ne karşısına dikilip 'Âdil ol!' diyene, ne arkasından cübbesini çekip eziyet edene, ne başına toz-toprak saçıp yüzüne hakaret savurana, ne de muallâ zevcesine iftira edene gönül koymuştur. Gönül koymak şöyle dursun, hastalandıklarında gidip onları ziyaret etmiş, öldüklerinde de cenazelerini teşyide bulunmuştur; bulunmuştur zira, güzel ahlâk, O'nun tabiatının rengi, varlığının da bir buuduydu.

Güzel ahlâka açık bir gönül, geniş bir mekâna benzer ki, dünya kadar gaile dolsa da, o yine öfkesini, şiddetini gömebilecek bir yer bulabilir. Huyu kötü, sinesi dar kimselere gelince, bunlar kargadan bile aptal öyle Kabillerdir ki, koskocaman arzda bile, kötü duygularını, hiddet ve nefretlerini gömebilecek bir mezar bulamazlar. (Bkn. Maide Sûresi/5: 31)

"Ahlâk iledir kemâl-i âdem / Ahlâk iledir nizâm-ı âlem." (*Kalbin Zümrüt Tepeleri*, c. 1, "Huluk")

